

УДК 81'373.21

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2024-16.7>

ПОДІЛЬСЬКІ ОЙКОНИМИ КРОГУЛЕЦЬ І КРУГОЛЕЦЬ У СИСТЕМІ СПОРІДНЕНИХ ТОПОНІМІВ УКРАЇНИ ТА СЛАВІЇ: ІСТОРІЯ, ЕТИМОЛОГІЯ

Вербич Святослав Олексійович

доктор філологічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу історії української мови та ономастики

Інституту української мови

Національної академії наук України

вул. Грушевського, 4, Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4671-1898>

Статтю присвячено лінгвістичному (діахронному) дослідженню назв поселень, відзначених на Тернопільщині, **Крогулець** (Чортківського р-ну) і **Круголець** (Кременецького р-ну) з неоднозначною етимологією. Предмет дослідження – комплексний історико-лінгвістичний аналіз ойконімів **Крогулець** і **Круголець** у системі формально споріднених назв, засвідчених в інших регіонах України, а також за її межами – на теренах Польщі. У процесі аналізу формальної структури власних географічних назв **Крогулець** і **Круголець** доведено, що їх не можна вважати дериватами від антропоніма **Крогулець** (**Круголець**) чи від апелятива (через посередництво відповідних мікротопонімів) **крогулець** 'яструб', 'яструб-перепелятник'. На підставі фонетичних і словотвірних аргументів, а також порівняльної характеристики зазначених ойконімів зі співвідносними апелятивами й онімами зроблено висновок про те, що топонімооснова **Крогул-** назв **Крогулець** сформувалася внаслідок фонетичної видозміни польського відповідника **Kragul-** < **Kragol-**. Щодо топонімооснови **Кругол-** назви **Круголець**, то вона етимологічно неоднозначна, оскільки, з одного боку, її можна вважати фонетично вторинною до **Крогол** (у < о під впливом попереднього приголосного г < г < g), а з іншого – трактувати як утворення з формантом -ол- від апелятива **круг** (псл. ***krōgъ**). Лінгвістичний (діахронний) аналіз топонімів **Крогулець** і **Круголець**, що на Тернопільщині, у колі споріднених назв з інших регіонів України та Польщі акцентує на важливості не формального – на основі пошуку буквальних, співзвучних відповідників, – а системного, з урахуванням можливих звукових і структурних змін у процесі еволюції оніма, підходу до етимологічної інтерпретації власних назв загалом і топонімів зокрема.

Ключові слова: апелятив, етимологія, історико-лінгвістичний аналіз ойконімів, історичні словоформи, ойконім, фонетичні зміни.

Постановка проблеми. Як відомо, лінгвістичний аналіз онімної лексики загалом і топонімів зокрема передбачає характеристику кожної конкретної назви в системі формально споріднених утворень, оскільки пояснення оніма поза межами відповідної системи зазвичай призводить до помилкової інтерпретації його словотвірної структури, а отже, й установлення етимології. Щодо власних географічних назв, то їхній аналіз має свою специфіку. Крім основного лінгвістичного критерію, за яким кожен топонім – це слово, що сформувалося за законами певної мови, тут важливі і свідчення історії та географії, без яких часто складно з'ясувати етимологічно правильну форму топоніма й вплив на його мотивацію географічних особливостей названого таким чином топооб'єкта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед численних власних географічних назв у межах топонімного простору кожної мови найбільшу увагу як дослідників, так і звичай-

них громадян привертають назви поселень, або ойконіми, що зумовлено природним інтересом людини зрозуміти, чому саме так, а не інакше названо поселення, де вона проживає. Однак пояснити ту чи ту назву нп не завжди просто, і дослідники-ойконімісти часто стикаються з труднощами встановлення їхньої етимології. Як слушно зауважив Ю.О. Карпенко, назви поселень, ясні і зрозумілі в час своєї появи, згодом можуть затемнюватися, ставати незрозумілими. І причини цього різні: втрачено (забуто) реалію, за якою найменовано поселення; вийшло з ужитку слово, що мотивувало певний ойконім; назва нп з тих чи інших причин зазнала кардинальних фонетичних змін (Карпенко, 1959, с. 56). З огляду на це на початковому етапі лінгвістичного аналізу ойконіма важливо, опрацювавши певні історичні та красназвччі джерела, зафіксувати його історичні форми, щоб мати змогу максимально точно визначити первісну назву. Свого часу цю методологічну настанову

досить чітко сформулював знаний український ономаст Я. Рудницький. За його словами, «при вивченні значеннєвої вартості якої небудь географічної назви мусимо виходити з історичного матеріалу, щоб ствердити, чи назва заховала до сьогодні свій первісний вид чи ні» (Рудницький, 1958, с. 46). У контексті викладених міркувань привертають увагу дві формально схожі назви поселень на Тернопільщині – *Крогулець* (Чортківського р-ну) і *Круголець* (Кременецького р-ну), етимологія яких неоднозначна.

Мета та завдання дослідження – комплексний історико-лінгвістичний аналіз ойконімів *Крогулець* і *Круголець*, зафіксованих на Тернопільщині, у системі формально споріднених назв, засвідчених в інших регіонах України, а також за її межами – на інослов'янських теренах.

Виклад основного матеріалу. Перші письмові фіксації про зазначені ойконіми сягають XVI ст.: 1) *Крогулець*: XVI–XVII ст. – *Krogulec* (АНРР); 2) 1583 р. – *ze wsi Kruhulcza* (Żdz. XIX, s. 141), XVI–XVII ст. – *Kruholec* (АНРР).

Дослідники неодностайні щодо встановлення етимона першої назви – *Крогулець*. Зокрема, М.Л. Худаш уважав цей ойконім безафіксованим дериватом від антропоніма *Крогулець* (Худаш, 2004, с. 175), а Д.Г. Бучко пов'язував із незасвідченим сьогодні мікротопонімом **Крогулець*, мотивуючи його укр. орнітоном *крогулець* 'яструб, перепелятник' або ж прикметником *круглий* (Бучко, 2017, с. 154). Назву поселення *Круголець* Д.Г. Бучко розглядав як споріднену з ойконімом *Крогулець*, не пояснюючи, щоправда, відмінності кореневих голосних у цих ойконіміях.

Формальна структура ойконімів *Крогулець* і *Круголець* ставить під сумнів наведені версії їх тлумачення, що спонукає до докладнішого аналізу цих назв. Отже, проаналізуємо відповідні версії.

1. **Відантропонімна.** Власну особову назву *Крогулець* і справді зафіксовано в слов'янському іменникові, пор., наприклад, ст.-пол. антропонім *Krogulec* (*Krogulecz*, 1411 р.) (SSNO III, s. 143–144). Однак зв'язок ойконіма *Крогулець* із відповідною особовою назвою малоімовірний з огляду на словотвір. У такому разі назва цього поселення мала б форму або **Крогульців* (-ева, -еве) – дериват із присвійним суфіксом, або **Крогульці* – результат плуралізації відповідного антропоніма за моделлю так званих множинних ойконімів на зразок *Івани*, *Мальці*, *Семки*, *Терехи*.

2. **Відапелятивна** (через посередництво мікротопоніма). У словникові україн-

ської й інших слов'янських мов засвідчено загальну назву *крогулець* на позначення хижого птаха – яструба (ЕСУМ 3, с. 72), пор. ще ст.-укр. *крогуле(ц)* 'яструб-перепелятник' (СУМ XVI–XVII, 15, с. 132). Проте спроба пов'язати ойконім *Крогулець* із цим апелятивом наштовхується на дериваційні перепони, оскільки в такому разі назва поселення й незасвідчений мікротопонім мали б прикметникову форму на зразок **Крогульчий*. Пор. із цього приводу типологічно споріднені назви: гідроніми *Лелечий* (пот. у бас. Серету л. Дунаю; СГУ, с. 312), *Соколій* (пот.: 1) у бас. Стрия л. Дністра; 2) у бас. Тиси л. Дунаю; СГУ, с. 516), *Сорочий* (яр у бас. Сіверського Дінця; СГУ, с. 522). Припущення про мотивацію ойконімів *Крогулець* і *Круголець* прикметником *круглий* достатньо не аргументовано, адже в такому разі зазначені назви мали б форму **Круглець*. Пор. у цьому контексті формально споріднені мікротопонім *Круглик* (урочище) на Тернопільщині (Новосад, 2019, с. 33), ороніми *Круглик*, *Круглиця*, *Кругляк* на Івано-Франківщині (Габорах, 2015, с. 264).

Топоніми *Крогулець* і *Круголець* засвідчені й в інших регіонах України та за її межами. Це нині зниклий ойконім *Крогулець* у колишньому Кам'янецькому пов. (тепер – частина с. Кадіївці Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.), що відомий в історичних джерелах із 2-ї пол. XV ст.: 1473 р. – *Cruchelec*, 1494 р. – *Krogvlec*, 1504 р. – *Crogulec* (Михайловський, 2021, с. 241), 1542 р. – *Krogulec* (Żdz. XIX, s. 160); мікротопонім *Круголець* (*Крогулець*) – назва уроч. на Прикарпатті (< антропоніма *Крогулець*; Габорах, 2013, с. 429); ойконіми *Krogulec* у Ленчицькому, Лодзькому, Нешавському і Сохачевському пов. Польщі (SG IV, s. 680). Формальна структура наведених назв дає підстави виокремлювати в їхньому складі основи *Крогул(ь)-*, *Кругол(ь)-* і суфікс *-ець*. Кожна із цих основ потребує свого етимологічного (структурно-семантичного) коментаря.

Щодо топонімооснови *Крогул-*, то у вічі впадає передусім те, що відповідні власні географічні назви за межами України, згідно з доступними джерелами, відзначені лише на території Польщі. Крім уже згаданих вище ойконімів *Krogulec* пор. ще формально споріднені назви нп *Krogule* в Плонському пов., *Krogulcza tokra* і *sucha* в Радомському пов., *Krogulno* в Опольському пов. (SG IV, s. 680). Такий ареал власних географічних назв із основою *Krogul-* уможливує припущення про їх постання на польськомовному ґрунті. На мою думку, вони виникли внаслідок спрощення носової вимови (деназалізації) пол. *q > on > o*, що певною мірою ілю-

струють історичні форми формально подібних сучасних польських ойконімів *Kragola* (*Kragola* і *Kragola Pierwsza*): 1466 р. – *Krongola*, 1480 р. – *Kraugola* (NMP V, s. 301). Отже, топонімооснова *Крогул(ь)*- – це результат трансформації фонетичної будови пол. *Kragul-*. На підтвердження такого припущення можна навести укр. діал. *крголь* ‘вид кегля; вид качалки для білизни’, що в Етимологічному словнику української мови потрактовано як запозичення з пол. *kregiel* ‘кегля’ < *kregle* ‘кегли (гра)’ (ЕСУМ 3, с. 72). Найімовірніше, топонімооснова *Крогул(ь)*- у своєму становленні пройшла такі етапи фонетичної еволюції: *Крогул(ь)*- < *Крогол(ь)*- (*y* < *o* під впливом попереднього задньоязикового *z* (< *r*)) < *Kragol-* < пол. *krag* ‘круг’ + суфікс *-ol-*. До речі, польські дослідники, пояснюючи походження ойконімів *Kragola*, припускали їхній можливий етимологічний зв’язок із апелятивом *krag* (NMP V, s. 301). На підтвердження такої мотивації внутрішньої форми західноподільського ойконіма *Крогулець* може опосередковано свідчити його розташування біля підніжжя положого (округлого?) пагорба (Galіcja, s. 20).

Щодо топонімооснови *Кругол-*, то, як уже йшлося вище, усі найдавніші історичні фіксації засвідчують саме таку її форму. З огляду на це можливі дві версії її етимологічного тлумачення:

1. *Кругол-* – фонетично вторинна форма до *Крогол-* (*y* < *o* під впливом попереднього приголосного *z* < *r* < *g*), що виникла в українськомовному оточенні. Пор., наприклад, укр. діалектні лексеми, які засвідчують таку звукову зміну за схожих фонетичних умов: бойк. *гуріховий* ‘горіховий’ (Онишкевич 1, с. 200), зх.-поліськ. *гурба* ‘купка землі’ (Аркушин, с. 111) < *горба тощо.

2. *Кругол-* – місцеве укр. утворення із суфіксом *-ol-* від апелятива *круг*. На можливість такої словотвірної інтерпретації вказує укр. діал. (прикарпат.) *кругольня* ‘гора округлої форми’ > *Кругольня* – назва гори (с. Липівка Тисменицького р-ну; Габорах, 2013, с. 429), прізвище *Круголик* (Горпинич, с. 146). Стосовно дериватів із суфіксом *-ol-* від іменникових основ пор., наприклад, чеськ. *vrchol* ‘верхня частина чогось’ < *vrch* (Machek, s. 700).

На окрему увагу заслуговують споріднені апелятиви й оніми з основою *круг-* / *Круг-* і суфіксом *-ель* на зразок: укр. *кругель* ‘кулик’ і назва гори *Кругель* на Прикарпатті (Желеховський 1, с. 383), зх.-поліськ. *кругєличко* ‘кру-

жечок’ ‘невелика ділянка чого-небудь; місце, де що-небудь родить’ (Аркушин, с. 255), ойконім *Кругель* на Волині (Шульгач, 2001, с. 73), колишні укр. ойконім *Kruhel Wielki*, *Kruhel Mały* (Перемишльщина), *Kruhel Pawłowski*, *Kruhel Pelkiński* (на березі р. Сян) – тепер на території Польщі (SG IV, s. 722–723); ст.-пол. антропонім *Krug(i)el* (1400 р. – *Crugel*; SSNO III, s. 152). Наведені словоформи, очевидно, постали в процесі українсько-польської взаємодії, оскільки містять укр. основу *круг-* / *Круг-* і пол. суфікс *-ель* < *-el*. На українськомовному ґрунті закономірним був би формант *-ол-* (див. вище *кругольня* / *Кругольня*, *Круголик*). На польськомовний характер суфікса *-ель* виразно вказує така фонетична риса, як перехід фонем *o* в *e* після задньоязикових *g*, *k*, зокрема у власних назвах, з дальшим їх пом’якшенням (Мельничук, 2012, с. 31). Свого часу про польськомовний вплив на формування волинського ойконіма *Кругель* (див. вище) вказував і В.П. Шульгач, наводячи як формальну паралель пол. гідронім *Kregiel* у бас. Вісли (Шульгач, 2001, с. 73).

Висновки. Фонетичне, словотвірне й етимологічне дослідження топонімів *Крогулець* і *Круголець* уможливило такі висновки:

1. Аналіз формальної структури власних географічних назв *Крогулець* і *Круголець* не дає підстав уважати їх дериватами як від антропоніма *Крогулець* (*Круголець*), так і від апелятива (через посередництво відповідних мікротопонімів) *крогулець* ‘яструб’, ‘яструб-перепелятник’.

2. Топонімооснова *Крогул-* назв *Крогулець* сформувалася внаслідок фонетичної видозміни пол. відповідника *Kragul-* < *Kragol-*.

3. Топонімооснова *Кругол-* назви *Круголець* етимологічно неоднозначна, оскільки, з одного боку, її можна вважати фонетично вторинною до *Крогол* (*y* < *o* під впливом попереднього приголосного *z* < *r* < *g*), а з іншого – трактувати як утворення з формантом *-ол-* від апелятива *круг* (псл. *krōgь).

4. Лінгвістичний (діахронний) аналіз топонімів *Крогулець* і *Круголець*, що на Тернопільщині, у колі споріднених назв з інших регіонів України та за її межами вкотре засвідчив важливість не формального – на основі пошуку буквальних, співзвучних відповідників, – а системного, з урахуванням можливих звукових і структурних змін у процесі еволюції оніма, підходу до етимологічної інтерпретації власних назв загалом і топонімів зокрема.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аркушин Г.Л. Словник західнополіських говірок. А–Я. Вид. 2-ге, переробл., випр. і доп. Луцьк, 2016. XXIV + 648 с.
2. Бучко Д., Котович В. Походження назв населених пунктів Тернопільщини. Дрогобич: Пóсвіт, 2017. 316 с.
3. Габорак М. Топонімія Покуття та деяких прилеглих територій. Етимологічний словник-довідник. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2013. 932 с.
4. Габорак М.М. Назви гір і полонин Івано-Франківщини. Етимологічний словник-довідник. Вид. 3-тє, доп., переробл., уточн. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2015. 604 с.
5. Горпинич В.О., Тимченко В.Т. Прізвища Правобережного Степу: словник. *Ономастика і апелятиви* / Відп. ред. В.О. Горпинич. Дніпропетровськ: Пороги, 2005. Вип. 22. 323 с.
6. Етимологічний словник української мови: У 7 т. / За ред. О.С. Мельничука. Київ: Наукова думка, 1982–2012. Т. 1–6.
7. Желеховський Є., Недільський С. Малорусько-німецький словар. Львів, 1886. Т. I–II.
8. Карпенко Ю.О. Рошош (Роша), Рошешний, Росошани Чернівецької області та споріднені топонімі назви УРСР. *І Республіканська топонімічна нарада: Тези доп. і вист.* Київ, 1959. С. 56–58.
9. Мельничук Т. До питання транскрипції офіційних українських антропонімів польською мовою. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: зб. наук. праць* / Відп. ред. І.В. Сабадош. Ужгород, 2012. Вип. 17. С. 30–33.
10. Михайловський В. Історія, мова, географія: топоніми середньовічного Поділля. Київ: Темпора, 2021. 412 с.
11. Новосад Є. Вербовий цвіт: історико-краєзнавчий нарис. 2-ге вид., випр. і доп. Тернопіль: Терно-граф, 2019. 351 с.
12. Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок: у 2-х ч. Київ: Наукова думка, 1984.
13. Рудницький Я. Про місцеву назву Стрий. *Назвознавчі студії. II. Топонімія*. Вінніпер, 1958. С. 44–47.
14. Словник гідронімів України / Ред. кол.: А.П. Непокупний, К.К. Цілуйко, О.С. Стрижак. Київ: Наукова думка, 1979. 781 с.
15. Словник української мови XVI – першої половини XVII століть: у 28 вип. / Відп. ред. Д. Гринчишин, М. Чікало. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1994–2017. Вип. 1–17–.
16. Худаш М.Л. Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (утворення від відапелятивних антропонімів). Львів: Афіша, 2004. 534 с.
17. Шульгач В.П. Ойконімія Волині: Етимологічний словник-довідник. Київ: «Кий», 2001. 189 с.
18. Atlas historyczny Rzeczypospolitej Polskiej. Epoka przełomu XVI-go na XVII-sty. Dział II-gi: Ziemia ruskie Rzeczypospolitej / Oprac. i wyd. A. Jabłonowski. Warszawa; Wiedeń, 1899–1904.
19. Galicja na józefińskiej mapie topograficznej 1779–1783 / Wyd. Z. Budzyński przy współpr. B. Dybasia, Z. Nogi i Ł. Walczego; przekł. na język ukr. O. Dukh. Warszawa: Instytut Archeologii i Etnologii PAN Stacja w Wiedniu, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Instytut Historii, Austriackie Archiwum Państwowe, 2019. Т. 15. Cz. A, B, C. 314 s.
20. Machek V. Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Academia nakladatelství Československé akademie věd, 1971. 866 s.
21. Nazwy miejscowe Polski: historia, pochodzenie, zmiany / Pod red. K. Rymuta, B. Czopek-Kopciuch, U. Bijak, P. Swobody. Kraków: Wyd-wo Instytutu języka polskiego PAN, 1996–2021. Т. I–XVI–.
22. Rymut K. Nazwiska polaków. Słownik historyczno-etymologiczny. Kraków: Wyd-wo Instytutu języka polskiego PAN, 1999–2001. Т. I–II.
23. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. Warszawa: Nakł. F. Sulimierskiego, W. Walewskiego, 1880–1902. Т. I–XV.
24. Słownik staropolskich nazw osobowych / Pod red. W. Taszyckiego. Wrocław: Wyd-wo PAN, 1965–1985. Т. I–VII.
25. Źródła dziejowe / Wyd. A. Jabłonowski. Warszawa, 1876–1915. Т. I–XXIV.

REFERENCES

1. Arkushyn, H.L. (2016). Slovnýk zakhidnopoliskyykh hovirok. A–Ia. 2-he vyd., pererobl., vypr., dop. [Dictionary of Western Polish idioms. A-Z. Edit. 2nd, adapted, corrected, supplemented] Lutsk. [in Ukrainian].
2. Buchko, D., Kotovych, V. (2017). Pokhodzhennia nazv naselenykh punktiv Ternopilshchyny [The origin of the names of settlements in the Ternopil region]. Drohobych: Pósvit. [in Ukrainian].
3. Haborak, M. (2013). Toponimiia Pokuttia ta deiakykh prylehlykh terytorii. Etymolohichnyi slovnýk-dovidnyk [Toponymy of Pokuttia and some adjacent territories. Etymological dictionary-reference]. Ivano-Frankivsk: Misto NV. [in Ukrainian].

4. Haborak, M.M. (2015). Nazvy hir i polonyn Ivano-Frankivshchyny. Etymolohichniy slovnyk-dovidnyk. Vyd. 3-tie, dop., pererobl., utochn. [Names of mountains and valleys of Ivano-Frankivsk region. Etymological dictionary-reference. Edit. 3rd, supplemented, adapted, specified]. Ivano-Frankivsk: Misto NV. [in Ukrainian].
5. Horpynych, V.O., Tymchenko, V.T. (2005). Prizvyshcha Pravoberezhnoho Stepu: slovnyk [Surnames of the Right Bank Steppe: a dictionary]. *Onomastyka i apeliatyvy*. V.O. Horpynych (Ed.). Vol. 22. Dnipropetrovsk: Porohy. [in Ukrainian].
6. Etymolohichniy slovnyk ukrainskoi movy: U 7 t. [Etymological dictionary of the Ukrainian language: In 7 vol.] (1982–2012). Vol. 1–6. O.S. Melnychuk (Ed.). Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
7. Zhelekhovskiy, Ye., Nedil'skiy, S. (1886). Malorusko-nimetskiy slovar [Little Russian-German dictionary]. Vol. I–II. Lviv. [in Ukrainian].
8. Karpenko, Yu.O. (1959). Roshosh (Rosh), Rosheshnyi, Rososhany Chernivetskoi oblasti ta sporidneni toponimni nazvy URSS [Roshosh (Rosh), Rosheshny, Rososhany Chernivtsi region and related toponymic names of the Ukrainian SSR]. *I Respublikanska toponimichna narada: Tezy dop. i vyst.* Kyiv, 56–58. [in Ukrainian].
9. Melnychuk, T. (2012). Do pytannia transkryptsii ofitsiinykh ukrainskykh antropimiv polskoiu movoiu [To the issue of transcription of official Ukrainian anthroponyms in Polish]. *Suchasni problemy movoznavstva ta literaturoznavstva: zb. nauk. prats / Vidp. red. I.V. Sabadosh.* Uzhhorod, Vyp. 17, 30–33. [in Ukrainian].
10. Mykhailovskiy, V. (2021). ISTORIJA, MOVA, GEOGRAFIJA: toponimy srednovichnoho Podillia [HISTORY, LANGUAGE, GEOGRAPHY: toponyms of medieval Podillia]. Kyiv: Tempora. [in Ukrainian].
11. Novosad, Ye. (2019). Verbovyi tsvit: istoryko-kraieznavchyi narys. 2-he vyd., vypr., dop. [Willow blossom: historical and local history essay. Edit. 2nd, corrected, supplemented]. Ternopil: Terno-hraf. [in Ukrainian].
12. Onyshkevych, M.Y. (1984). Slovnyk boikivskykh hovirok: u 2-kh ch. [Dictionary of Boyki idioms: in 2 h.]. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
13. Rudnytskyi, Ya. (1958). Pro mistsevu nazvu Stryi [About the local name Stryi]. *Nazvoznavchi studii. II. Toponimiiia.* Vinnipeg, 44–47. [in Ukrainian].
14. Slovnyk hidronimiv Ukrainy [Dictionary of hydronyms of Ukraine] (1979). A.P. Nepokupnyi, K.K. Tsiluiko, O.S. Stryzhak (Eds.). Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
15. Slovnyk ukrainskoi movy XVI – pershoi polovyny XVII stolit: u 28 vyp. [Dictionary of the Ukrainian language of the 16th – first half of the 17th centuries: in 28 issues] (1994–2017). Vol. 1–17–. D. Hrynchyshyn, M. Chikalo (Eds.). Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I. Kryp'iakovycha NAN Ukrainy. [in Ukrainian].
16. Khudash, M.L. (2004). Ukrainski karpatski i prykarpatski nazvy naselenykh punktiv (utvorennia vid vidapeliatyvnykh antropimiv) [Ukrainian Carpathian and Pricarpathian names of settlements (formation from appellative anthroponyms)]. Lviv: Afisha. [in Ukrainian].
17. Shulhach, V.P. (2001). Oikonimiiia Volyni: Etymolohichniy slovnyk-dovidnyk [Oikonymy of Volyn: Etymological dictionary-reference]. Kyiv: «Kyiv». [in Ukrainian].
18. Atlas historyczny Rzeczypospolitej Polskiej. Epoka przełomu XVI-go na XVII-sty. Dział II-gi: Ziemia ruskie Rzeczypospolitej / Oprac. i wyd. A. Jabłonowski. Warszawa; Wiedeń, 1899–1904.
19. Galicja na józefińskiej mapie topograficznej 1779–1783 / Wyd. Z. Budzyński przy współpr. B. Dybasia, Z. Nogi i Ł. Walczego; przekł. na język ukr. O. Dukh. Warszawa: Instytut Archeologii i Etnologii PAN Stacja w Wiedniu, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Instytut Historii, Austriackie Archiwum Państwowe, 2019. T. 15. Cz. A, B, C. 314 s.
20. Machek, V. Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Academia nakladatelství Československé akademie věd, 1971. 866 s.
21. Nazwy miejscowe Polski: historia, pochodzenie, zmiany / Pod red. R. Rymuta, B. Czopek-Kopciuch, U. Bijak, P. Swobody. Kraków: Wyd-wo Instytutu języka polskiego PAN, 1996–2021. T. I–XVI–.
22. Rymut, K. Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny. Kraków: Wyd-wo Instytutu języka polskiego PAN, 1999–2001. T. I–II.
23. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. Warszawa: Nakł. F. Sulimierskiego, W. Walewskiego, 1880–1902. T. I–XV.
24. Słownik staropolskich nazw osobowych / Pod red. W. Taszyckiego. Wrocław: Wyd-wo PAN, 1965–1985. T. I–VII.
25. Źródła dziejowe / Wyd. A. Jabłonowski. Warszawa, 1876–1915. T. I–XXIV.

PODIL OIKONYMS *KROGULETS* AND *KRUGOLETS* IN THE SYSTEM OF RELATED TOPONYMS OF UKRAINE AND SLAVIA: HISTORY, ETYMOLOGY

Verbych Sviatoslav Oleksiyovych

Doctor of Philology, Senior Research,
Department of History of the Ukrainian Language and Onomastics
Institute of the Ukrainian Language
of National Academy of Sciences of Ukraine
4, Hrushevskoho Str., Kyiv, Ukraine

The article is devoted to the linguistic (diachronic) study of the names of Ternopil Oblast settlements – *Krogulets* (Chortkiv district) and *Krugolets* (Kremenets district) with ambiguous etymology. The subject of the research is a comprehensive historical-linguistic analysis of the oikonyms *Krogulets* and *Krugolets* in the system of formally related names, attested in other regions of Ukraine, as well as outside its borders – on the territory of Poland. The analysis of the formal structure of the proper geographic names *Krogulets* and *Krugolets* proved that they are not derivatives of the anthroponym *Krogulets* (*Krugolets*) or from the appellative (through the mediation of the corresponding microtoponyms) *krogulets* 'hawk', 'sparrow hawk'. Phonetic, word-forming features and comparative characteristics of these oikonyms with corresponding appellatives and onyms confirm that the toponymic basis of the name *Krogul* – the name *Krogulets* – was formed as a result of a phonetic change of the Polish counterpart *Kragul*- < *Kragol*-. Toponymic basis of the name base *Krugol* – the name *Krugolets* is etymologically ambiguous. On the one hand, it is phonetically secondary to *Krogol* (*y* < *o* under the influence of the preceding consonant *z* < *z* < *g*), and on the other hand, it can be a formation with the formant -ol- from the appellative *krug* (psl. *krōgъ). Linguistic (diachronic) analysis of toponyms *Krogulets* and *Krugolets* from Ternopil Oblast in the circle of related names from other regions of Ukraine and Poland emphasizes the importance of not formal – based on the search for literal, consonant counterparts – but systemic, taking into account possible sound and structural changes in the process the evolution of the onym, the approach to the etymological interpretation of proper names in general and toponyms in particular.

Key words: appellative, etymology, historical-linguistic analysis of oikonyms, historical word forms, oikonym, phonetic changes.